

**R.P. Leonardi Lessii E Societate Iesv Theologi. In D.
Thomam De Beatitudine. De Actibus HUMANIS. De
Incarnatione Verbi. De Sacramentis Et Censuris.
Prælectiones Theologicae Posthumæ**

Lessius, Leonardus

Lovanii, 1645

Cap. 1. De matrimonio secundum se considerato, quatenus est officium
naturæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72898](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72898)

D E SACRAMENTO MATRIMONII.

CAPVT I.

De Matrimonio secundum se considerato, quatenus est officium natura.

DVBIVM I.

Quid sit Matrimonium?

¹
Origo nominis Matrimonij.

ORigo huius nominis ab Auctoribus varie deducitur, vt videre est apud Couar. in epitome 4. Decretal. p. 2. c. 1. in princ. Augustinus lib. 19. contra Faustū c. 26. deducit matrimoniū, ab eo quod mulier nubere debeat, vt mater fiat. Aulus Gellius lib. 18. cap. 6. Noctium Atticarum, à nomine matris statim obtinendo. Alij verò quod in liberorū procreatione maior matris, quàm patris ratio habeatur: nam mater est certior; vnde est lex recepta, *Parium sequi ventrem*. Alij denique matrimonium deducunt quasi *matris munium* vel *munimē*: quia ipsa primū infansem fouet & munit: pater autem adulto postea prouidet: à qua paterna prouisione dicitur *Parimoniū*. Vocatur etiam Matrimonium *Nuptia*, quæ dicuntur à *nubendo*, id est, velado; quod puella antequam viro tradatur, debeat caput obnubere seu velare; vt habetur *Can. Nec illud*, 30. q. 5. ex Ambrosio, idque in signū pudoris. Sic Rebecca Gen. 25. viso Iſaaco operuit se pallio. Idem significat Apostolus 1. Corint. 11. vbi vult mulierem velare caput: quamuis hoc etiam fiat in signum obedientiæ respectu viri. His præmissis:

²
Definitio Matrimonij.

Respondeo & Dico: *Matrimonium est coniunctio maritalis viri & mulieris, perpetuam vitam consuetudinē retinens*. Ita definitur à Theologis, Canonistis, & Iurisperitis, vt videre est dist. 27. 4. Sententiarum. Et Capitulo *Illud*, de Presumptionibus, & lege 1. dig. de Ritu nuptiarum. Vbi

³
Explicatur Definitio.

Notandum est, In matrimonio esse tria. Primū est, consensus interior. Secundum est, contractus exterior. Tertium est, ipsum vinculum, quod ex contractu nascitur. Hoc loco *Matrimonium* nō accipitur pro contractu, sed pro vinculo quod nascitur ex contractu. Vnde dicitur, *Matrimonium est coniunctio*, id est, vinculum, & habitudo mutua inter virum & mulierē; quæ habitudo non est propriè relatio rationis, sed morale quiddā, sicut iura & obligationes quæ ex contractibus oriuntur. Consistit enim hæc coniunctio seu habitudo in duobus, scilicet in mutuo iure, & in mutua obligatione: nam maritus obligatus est vxori, ac proinde ipsa ius & potestatem habet in corpus mariti, (obligatio enim respicit ius seu potestatem in altero) & vicissim vxor obligata est viro, ac proinde vir in illam ius & potestatem habet.

Additur, *Maritalis*, id est, à qua alter dicitur *maritus*, altera *vxor*. Per quod excluduntur aliæ obligationes & coniunctiones, quæ possunt esse inter virum & feminā; vt est, *coniunctio socialis, fraterna,*

filiatis. Ordinatur autem coniunctio maritalis principaliter ad prolem suscipiendam & educandam, qui est primarius matrimonij finis. Aliæ coniunctiones ad alios fines referuntur.

Dicitur autem *Viri & Mulieris*, quia matrimoniū est coniunctio *vnus viri, & vnus mulieris*. Vnde, si Patres antiqui habuerint plures vxores, plura haud dubiè erant matrimonia.

Perpetuam vitam consuetudinem retinens: hac parte significatur obligatio ad perpetuū cōuiuendū, nisi ob aliquam iustam causam superuenientē contingat separari. Hic est secundarius matrimonij finis.

Clarius sic definiti potest: *Matrimonium est vinculum insolubile, ex mutuo translationis corporum contractu inter virum & feminam, ad prolem suscipiendam & educandam, ortum.*

⁴
Clarior Matrimonij definitio.

DVBIVM II.

An Matrimonium sit iuris natura: eiusque usus sit licitus?

OLim quidam hæretici senserunt matrimonium esse illicitū: vt Saturninus apud Irenæum lib. 1. contra hæreses cap. 22. & Marcion apud Hieronymum lib. 1. contra Iouinianum, & Tatianus discipulus S. Iustini Martyris apud Irenæum l. 1. c. 30. Fuerunt etiam Adamiani, qui dicebant, si Adam non peccasset, non futurum fuisse matrimonium, vt refert Epiphanius hæresi 52. In eodem errore fuerunt quidam Apostolici apud S. Bernardum ferm. 68. in Cantica. Et Albigenſes apud D. Antoninum p. 4. tit. 11. c. 2. §. 5.

⁵
Hæretici impugnantes matrimonium.

Respondeo & Dico Primò: *Matrimonium est iuris natura*. Vt autem hæc propositio melius intelligatur: Notandum est, Dupliciter esse aliquid iuris naturæ. Primò, Quia ratio naturalis illud euidenter dicit: vt sunt prima principia legis naturæ, & conclusiones ex his euidenter deductæ: vt nemini iniuriam esse faciendam, non furandum, non mœchandum. Secundò, Dicitur aliquid esse iuris naturæ, quia ratio naturalis illud dicit; non tamen ita euidenter, sed porissimum apud sapientes. Et hoc modo matrimonium est legis naturæ; quia ratio naturalis dicit vt vir vnus cum vna muliere insolubili vinculo iungatur. Nunc

⁶
Matrimonium est iuris natura.

Probatur conclusio: Primò: Nam ratio naturalis dicit homini, vt mas & femina simul habitet, non solū ad suscipiendam prolem, sed etiam ad educandam & promouendam ad perfectum statū hominis: atqui ad hoc necessarium est vinculum matrimoniale: ergo &c. Secundò: Natura etiam inclinatur ad mutua obsequia quæ vir & femina inter se præstant: quædam enim sunt officia in familia, quæ tantum à feminis obeuntur, alia à maribus: ergo ratio naturalis dicit matrimonium. Tertio: Si non esset matrimonium, non esset certitudo liberorum, vnde sequeretur maxima confusio: nam nemo suas proles agnosceret; quò fieret, vt pater cum filia, mater cum filio contra ius naturæ concumberet: ergo &c.

⁷
Probatur tribus rationibus.

Ex quibus

Ex quibus recte inferitur fornicationem & concubinationem esse contra ius naturæ: quia impeditur præcipuus matrimonij finis, qui est, conueniens educatio proles.

⁵ Vfus eius est licitus. Dico Secundò: Fide tenendum est licitum esse matrimonij vsum. Sequitur ex priore cõclusionione.

Probatur contra prædictos hæreticos. Deus in statu innocentia creauit vtrumque sexum, ijsque benedixit, dicens: *Crescite & multiplicamini*: quod fieri nõ potest nisi per sexum vsum. Dominus quoque nuptijs interfuit, suaq; præsentia & miraculo comprobauit. Præterea Apostolus 1. ad Tim. 5. v. 14. expressè dicit: *Volo iuniores nubere, filios procreare, domus curam habere*. Et 1. ad Cor. 7. v. 3. *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro*. Denique, nisi vsum matrimonij licitus esset, mundus deberet perire, quia sine eius vfu conseruari nequit.

Et sæpè meritorius. Hinc sequitur etiam posse hunc vsum esse meritorium, nempe si fiat, non causâ voluptatis, sed spiritali fine, scil. vt proles suscipiatur & ad Dei honorè educetur, vt coniugi debitum iustitia postulâte reddatur, vt à peccato auertatur, & similia.

⁶ Quæ immundities in copula carnali. Dices Primò: Copula carnalis in Scriptura censetur adferre immunditiem & conuinationem, vt patet 1. Regum 21. v. 4. & 5. vbi petit Sacerdos Achimelech à Dauide: *si mundi sunt pueri, maxime à mulieribus?* & Apocal. 14. v. 4. *Hi sunt qui cum mulieribus non sunt conuinati*.

Respondeo: Immundities illa non est mentis, sed corporis; neque est peccatû, sed pœna peccati, consistens potissimum in rebellionem membrorum, & in motu concupiscentia coniuncto, quæ tamen ipsum actum non faciunt malum.

Dices Secundò: Canone *Connubia* 32. q. 2. dicitur, *in actu coniugali non adesse Spiritum S.* Quod confirmatur, quia Siricius Papa, episc. ad Himerium Terraconens. Episc. coniugatis applicat illa verba Apostoli, *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*.

Respondeo: Capitulum illud *Connubia*, non esse Canonem aliquem Ecclesiæ, sed sententiã quandam deceptã ex Origene, qui tantummodò vult dicere, Spiritum S. non adesse operi coniugali ad actum externũ efficiendum; hic enim fit sola virtute naturali: vult enim Origenes ostendere, non omnia Sanctorum opera à Spiritu S. proficisci, inter quæ sunt ea opera ad quæ natura per se sufficit. Hinc tamen non sequitur, quin Spiritus S. adsit in hoc opere, quatenus est actus iustitiæ, vel charitatis, vel religionis, vel alterius virtutis: voluntas enim non potest harum virtutum fines intendere sine auxilio Spiritus sancti, quamuis etiam tunc actus exterior propriè & immediatè nõ procedat à Spiritu sancto, sed à naturali virtute; nam solus actus interior est ex auxilio Spiritus sancti, exterior verò naturaliter sequitur, posito interiore, sine alio auxilio. Ad confirmationem: non loquitur ibi Pontifex de legitimo coniugio, sed de sacrilego, nempe sacerdotum & monachorum. Qui autem per talem coniunctionem *in carne sunt*, Deo placere non possunt.

⁷ Si fiat copula ob delectationem, &c. Petes: An actus ille sit licitus si fiat ob delectationem intra limites matrimonij. Item si fiat ad vitandam fornicationem vel pollutionem?

Respondeo: Si fiat præcisè ob delectationem, est peccatû veniale; quia non est actus rationi consentaneus. Homo autem tenetur secundum rectã rationem operari. Si autem fiat ad vitandam fornicationem, vel pollutionem, non est peccatum.

Quod colligitur ex Apostolo 1. ad Corint. 7. v. 5. vbi sic ait: *Iterum reuertimini in idipsum; ne teneat vos satanas propter incontinentiam vestra*. Et Confirmatur Primò: quia velle fugere peccatum per remedia licita, est licitum: atqui is qui vitur actû coniugali ne incidat in peccatû fornicationis vel pollutionis, vitur remedio licito ad vitandum peccatum: ergo. Confirmatur Secundò: quia matrimonium est etiam institutum in remedium concupiscentia: ergo licet eo vti ad concupiscentia medelam.

DVBIVM III.

Virum Matrimonium sit præceptum?

Respondeo Primò: Genere humano satis iam propagato, certum est matrimonij non esse præceptum. Est contra quosdam hæreticos, & maxime contra Lutherum, qui docuit *Matrimonij vsum omnibus esse necessarium, non minus quam cibum & potum*: vnde sequitur *omnibus esse præceptum*.

Matrimonium non est præceptum lege positum.

Probatur: Quia neque lege positum præceptum est: verba enim illa, *Crescite & multiplicamini*, Gen. 1. & 9. quibus maxime aduersarij nituntur, si vim præcepti habent, non pertinent nisi ad illud tempus mundi nascentis, quando erat necessarium ad generis humani propagationem, vt omnes Catholici docent: alibi verò nullum est vestigium talis præcepti. Confirmatur: Quia in veteri Testameto multi seruarunt virginitatem; vt Melchisedech, Elias, Ieremias, Eliseus, filij Prophetarũ, Ioannes Baptista, B. Virgo, alijque multi, teste Ignatio ad Philadelphios, & Hieronymus episc. ad Eustochiũ, *De custodia Virginitatis*.

Abstrusa Caluini sententia.

Neque lege naturæ. Neque lege naturæ præceptum est. Primò: Quia iure naturæ nemo tenetur ad matrimonij, nisi vel quia id necessariũ propagationi humanae, vt initio mundi, quæ necessitas iam olim cessauit: vel quia id necessariũ est propriæ personæ; vt si quis continere non possit: sed neque hæc necessitas locum habet, quia certissimum est, & fide tenendum, hominem posse à Deo gratiam, quæ ad cõtinendum sit necessaria, impetrare. Secundò: Quia passim in nouo Testamento cõmendatur virginitas, & coniugij abstinentia, ad eamque hortatur Dominus Matth. 19. v. 11. *Non omnes capiunt verbũ hoc. Sunt Eunuchi &c. qui potest capere capiat*. Et Apost. 1. ad Corinth. 7. Item Apocal. 14. & alibi.

Abstrusa Caluini sententia.

Hinc patet, quàm absurda sit sententia Caluini, quam docet in Comment. c. 19. Matthæi, scilicet *Eos omnes diuino præcepto coniugij inire debere, nisi impij esse velint, quibus nõ est diuinitus reuelatum, quod donum continentia habeant*. Vide Maldonatum in illum locum.

Abstrusa Caluini sententia.

Vtrum autem in principio mundi fuerit datum præceptum coniugij, dubium est: multi enim Doctores affirmat ex illis verbis Gen. 1. & 9. *Crescite & multiplicamini*, quæ repetuntur cap. 9. idque vel singulis pro illo tempore, vel certè cætui humani generis.

Ne quidem in principio mundi fuit tale præceptum positum.

Dico Secundò: Verius est, nullum vnquã latum præceptum positum coniugij ineundi.

Probatur, Quia illis verbis, *Crescite & multiplicamini*, de quibus solis est difficultas, non significatur præceptum matrimonij, sed solũ benedictio, qua confertur insignis fecunditas ad generandum, vt docet Michaël Medina lib. 4. de Continentia, controuersia 2. Olear, Vatablus, & Perrierius in hunc locum. Quod confirmatur

FFF ij Confirma-

Expenditur locus Genesis, Crescite, &c.

Confirmatur Primò: Nam his verbis nõ aperte significatur præceptum (non enim est in potestate hominum crescere, præsertim plurimũ & sæcundè multiplicari, & replere terram; sed est effectus, qui singulari Dei beneficio ex opere matrimonij sequitur:) aptissimè autem significatur conferri beneficium sæcunditatis, per quod fit, vt multiplicentur, terranque repleant. Confirmatur Secundò: Nam paulò antè simili modo versu 22. piscibus & auibus dixit, Crescite & multiplicamini; vbi non potest significari præceptum, sed solùm benedictio. Confirmatur Tertio: Sicut dixit primis hominibus, Crescite & multiplicamini; ita continenter addens; dixit, Subijcite terram, & dominamini piscibus maris, & volatilibus cæli, & vniuersis animantibus terræ: quibus verbis certum est, non dari vllum mandatum, sed solùm tradi dominium terræ & animantium, seu ins ea vindicadi & possidendi: ergo &c. Confirmatur Quarto: Ex verbo Benedictionis: Masculum, inquit, & feminam creauit eos, benedixitque eis dicens; Crescite & multiplicamini; quo modo loquendi aperte Scriptura indicat esse solùm benedictionem. Denique nihil opus erat præcepto positio: nam satis intelligebant homines se iure naturali obligari, donec mundus inciperet compleri.

10 Obiectio ex Cypriano & Hieronymo.

Dices Primò: Cyprianus lib. de Disciplina & habitu Virginum, versus finem, ait; Prima sententia crescere & generare præcepit. Secunda continentiam suadet. Hieronymus contra Heluidium pag. 4. post principium: Quamdiu lex illa permansit, Crescite & multiplicamini; & Maledicta sterilis quæ non parit semen in Israël, omnes nubebant & nubebantur: ergo erat præceptum.

Solutio.

Respondeo: Illos Patres fortassis sic loqui, quòd illis verbis insinuata sit naturalis obligatio: hoc ipso enim quo dabatur sæcunditas, insinuabatur eos debere illa vti in illis initijs. Illa autè verba, Maledicta sterilis &c. nõ habentur in Scriptura: sed solùm dicitur Exodi 23. Non erit infecunda, nec sterilis in terra tua: vbi significatur benedictio, non præceptum; vt patet ex adiunctis.

11 Quid, si mundus exhauriretur?

Dices Secundò: Ergo saltem, si mundus aliqua calamitate exhauriretur, Matrimonium esset præceptum.

Respondeo: Nõ est improbable tunc fore præceptum: sicut si alicuius nuptiæ essent necessariae ad Republicæ pacem, is teneretur contrahere: ergo multò magis si esset necessaria ad generis humani incolumitatem. Ita sentit maior pars Doctorum. Fortasse tamen verius est, non fore in præcepto, præsertim hoc tempore legis Euangelicæ: nõ Dominus absolute consuluit calibratũ, neque vllum casum excepit. Incolumitas autè humani generis non pertinet ad singulos homines, sed ad prouidentiam diuinam. Vnde credendum potius esset, si talis casus incidere, Deum velle mundo finem imponere.

DVBIVM IV.

Vtrum Polygamia, qua plures uxores successiue habentur, sit permessa?

12 Triplex est Polygamia.

Notandum est: Polygamiam esse triplicem. Prima est, qua vir vnus habet plures uxores successiue, vel vna mulier plures viros successiue. Secunda, qua vnus vir habet plures uxores simul viuas. Tertia, qua vna mulier habet plures viros simul. Hic loquimur de prima. Montanistæ olim damnabant secundas nuptias instar fornicationis;

vt docet August. lib. de Hæresibus, ad Quod-vult-Dei, heresi 26. quem errorem defendit Tertullianus lib. de Monogamia. Idem tenebant Nouatiani, vt patet ex Concilio Nicæno can. 8.

Respondeo: Fide tenendũ est hanc Polygamiam esse permissam; sic vt licitè post mortè prioris coniugis, vel prioris matrimonij solutionem quoad vinculum, possit aliud coniugium iniri.

Polygamia licita est qua vir vnus plures habet uxores successiue.

Probatur Primò: Ex Scriptura 1. ad Cor. 7. v. 39. Si dormierit vir eius, liberata est; cui vult nubat: tantum in Domino. Non dicit Apostolus vir primus, aut secũdus, aut tertius, sed vir eius, vt significet semper concessum nubere mortuo priore; vt optimè notauit D. August. lib. de Bono viduitatis c. 12. Deinde 1. ad Timoth. 5. hortatur Apostolus Viduas iuniores vt nubant, ob incontinentiæ periculum.

Probatur Secundò: Ex Concilijs. In Conc. Nicæno can. 8. Nouatianis ad Ecclesiam redire volentibus præscribitur, vt profiteantur se committentur cum ijs, qui secundas nuptias contraxerunt. Concilium Florentinum in instructione Armenorum, Declaramus, inquit, nõ solùm secundas nuptias, sed etiã tertias, & quartas, & vteriores licitè contrahi posse.

Prob. Tertio: Ex Patribus, de quibus dubitari non potest, præter Hieronymũ qui secundas nuptias videtur fuisse iniquior. hic epist. 11. quæ est ad Ageruchiam: Quid ergo damnans secũda matrimonia? minimè: sed prima laudamus. Et Apologia pro libris contra Iouinianum. Non damnans, inquit, bigamos & trigamos, nec, si dici potest, octigamos. Vide etiam D. Augustinum lib. de Bono viduitatis. Et Ambrosius lib. de Viduis.

13 Obiectio ex Concilio.

Dices Primò: Conc. Neocæsariense celebratũ tempore Siluestri I. can. 7. vetat ne Clerici intersint conuiuiũ secundarum nuptiarũ, quia præcipitur secundis nuptijs tribuere penitentiam. Et Conc. Laodicenum sub eodè Siluestro can. 1. dicit, Ijs qui cerebrũ uxores ducũt, vel sapiũs nubũt, constitutũ esse tẽpus penitentia.

Solutio.

Respondeo: Illa Concilia iuxta rigorem antiquum censuisse aliquã penitentia bigamis iniungendã, priusquam ad communionem admitterentur, eò quòd secunda nuptia viderentur esse signum incontinentiæ, nec præberent tale exemplum quale decebat Christianos; non tamè iudicabant ipsas esse peccatum: vt colligitur ex can. 1. Concilij Laodiceni, vbi ha nuptia vocantur legitima.

Dices Secundò: Cur ergo non benedicuntur? Respondeo: Quia primè sunt benedictæ. Benedictio autem semel data alicui personæ non debet repeti, quia nõ perit; vt ait Vrbanus III. Cap. Capellanorum, & Cap. Vir autem, de Secundis nuptijs. De quo vide Nauar. c. 32. n. 83.

Cur secundæ nuptiæ non benedicantur.

DVBIVM V.

Vtrum Polygamia pluriũ virorum, sit permessa?

Respondeo: Polygamia, qua vna mulier habeat simul plures viros, est contra ius naturæ primarium, vnde nunquã fuit permissa. Est certa, & communis omnium. Vide D. August. lib. de Bono coniugali c. 17. vbi dicit nullum extare huius coniugij exemplum.

14 Polygamia pluriũ virorum est contra ius naturæ, nec vnuquod permilla.

Probatur Primò: Quia tale coniugium pugnat cũ primario & principali fine Matrimonij, qui est susceptio & educatio prolis. Si enim mulier plures habeat viros, nulla proles suscipi potest, vt experientia docet in meretricibus: neque etiam educari potest, quia parentes non agnoscent suas proles, ac proinde eas negligent.

Probatur

Probatur Secundò: Quia tale coniugiu pugnatur etiam cum finibus secundarijs; quorum primus est societas domestica, quæ nullo modo constare potest: nam plura erunt capita in vna familia, quæ sæpe contraria imperabunt. Confirmatur: Quia vnus seruus non potest seruire duobus dominis, quamuis vnus dominus possit habere plures seruos: ergo vna mulier non potest subesse multis viris, quamuis vnus vir possit aliquo modo regere duas vxores. Secundus finis secundarius est, *remedium concupiscentia*, qui finis impediretur: nam vxor alteri sæpe non poterit reddere debitum altero nolente. Tertius finis est, *vt sit Sacramentum*, id est, symbolum Christi & Ecclesiae; qui finis etiam tollitur, nam vnus est Christus, non plures.

DVBIVM VI.

Virum Polygamia plurium vxorum, si permissa?

15
x. Sententia Lutheri.

TRes sunt sententiae. Prima est Lutheri & Anabaptistarum hanc Polygamiam iure diuino esse permissam, etiam in noua lege. Huic sententiae videtur multum fauere Caietanus in cap. 10. Marci, vbi ait, *Legem de vnitae vxoris in canonicis libris nullibi esse scriptam*. Et in c. 19. Matth. idem confirmat. Fatetur tamen lege Ecclesiae prohibitam esse, cui sit parendum; in quo multum differt ab istis hæreticis.

2. Durandi & Abul.

Secunda est, Eam nunc quidem iure diuino prohibitam esse, lege tamen veteri olim non fuisse prohibitam, nec contra ius naturæ. Ita Durandus dist. 33. quæst. 1. & Abulensis in cap. 19. Matth. quæst. 30. & aliquot sequentibus.

3. Communis.

Tertia est communis. Pro qua

Polygamia plurium vxorum simul, est contra ius naturæ secundarium.

Dico Primò: Polygamia plurium vxorum simul est contra ius naturæ secundarium. Est communis sententia dist. 33. Probatur; quia etsi non pugnet cum primario fine matrimonij, qui est susceptio prolis: tamen secundarijs finibus aliquo modo aduerfatur. Primò enim turbatur vita socialis in tali matrimonio: nam domus non potest rectè à duabus vxoribus administrari, & essent inter illas crebrò vel semper discordia; sicut patet exemplo earum, quæ sanctæ fuerunt: vt inter Saram & Agar, Genesis 16. inter Liam & Rachel, Genes. 30. inter Annam & Phenennam, 1. Reg. 1. neque poterit vir eas tanquam ancillas compescere, quia non sunt *seruae*, sed *sociæ*; idè enim Eua ex latere formata est. Secundò impeditur etiam alter finis, qui est remedium concupiscentiæ: quia non potest vnus vir commodè pluribus vxoribus debitum reddere. Denique significatio etiam Sacramenti tollitur. Nam vna Ecclesia Christo iuncta est, non duæ.

16
Et etiam contra ius diuinum.

His adde: Si multitudo vxorum non esset contra ius naturæ, Deus illam initio instituisset, cum maxime videbatur necessaria ad celerem humani generis propagationem: atqui non instituit, vt patet Matth. 19. Vnde primus qui duas vxores habuit, non fuit vir aliquis pius, sed impius, scilicet Lamech; vt docet Hieronymus lib. 1. contra Iouinianum: *Primus*, inquit, *Lamech sanguinarius & homicida, vnan carnem in duas diuisit vxores. Fratricidium & bigamiam eadem cataclysmi deleuit pana.*

Dico Secundò: Hæc Polygamia etiam est contra ius diuinum Scripturis expressum, præsertim in noua lege.

Probatur Primò: Quia Matth. 19. v. 4. Domi-

nus reuocat Matrimonium ad primæuam Dei institutionem, quæ non admittebat nisi vnâ vxorem; eamque præcipit deinceps seruari: *Nô legis, inquit, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos? & dixit, Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adheret vxori suæ: & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo: sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo nõ separet.* His verbis significatur vnâ vni inseparabiliter adherere debere. Primò, cum dicitur; *Masculum & feminam fecit eos*, id est, *vnum & vnâ*, non *vnum & duas*. Secundò, cum ait; *Adheret vxori suæ*, non *vxoribus*. Tertio, *Erunt duo in carne vna*, non *tres vel quatuor*. Quarto, *Iam nõ sunt duo, sed vna caro*, id est, *sunt tanquã vnus homo*. Nam femina est veluti corpus, vir vti spiritus. Adde, quòd Dominus ibidem ait, idè repudium esse illicitum, quia *ab initio non fuit sic*, id est, quia non est consentaneum primæ institutioni: apertè insinuans matrimonium in noua lege seruandum iuxta formam primæ institutionis.

Explicatur verba Christi, si, & acti. 19.

17
Lucæ 16.

Probatur Secundò: Qui, dimissa priore vxore, aliã duxerit, mœchatur; vt apertè habetur Matth. 19. & Lucæ 16. ergo etiam mœchatur, qui retenta priore aliã duxerit. Consequentia probatur: Nam idè ille mœchatur, qui dimissa priore aliã ducit, quòd prior vxor, etsi corã hominibus nõ amplius videatur esse vxor, cum sit dimissa, tamen coram Deo verè manet vxor, & cum ea alteram habere nõ potest: atqui ea quæ remanet in domo, cui alia superinducitur, non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus manet vxor: ergo potiori iure censetur adulter, si cum illa aliam habuerit.

Quid sit Mœchatur super eam, super eam, Marci 10.

Nec obstat, quòd Marci 10. non dicatur simpliciter *mœchatur*, sed *mœchatur super eam*; quasi velit significare non esse absolute adulterium, sed solùm secundùm quid, scilicet respectu vxoris dimissæ, vt Caietanus præpostera subtilitate exponit: quia illud *super eam*, non est particula diminuens, quasi non sit verum adulterium quod ille committit super eam: nam Matth. 19. & Lucæ 16. absolute dicitur quòd *mœchatur*, nec additur *super eam*. Significat autem hæc particula, hoc adulteriu esse contra vxorem dimissam, seu in eius iniuriam: omne enim adulterium, idè est adulterium, quòd fiat in iniuriã alicuius coniugis. Quamuis enim prior dimissa sit, quòd in iniuriam mariti adulterium commiserit, tamen si maritus aliam ducat, etiam committit adulterium, & quidem *super*, id est, *contra vxorem dimissam*. Vnde sequitur, priorem non ita esse dimissam, vt possit altera duci: & si altera ducatur, non esse verum matrimonium, sed adulteriu in prioris matrimonij iniuriã. Vide D. Augustinum lib. 1. de *Adulterinis coniugijs* cap. 11.

Rom. 7. 1. Coriu. 7.

Probatur Tertio: Apostolus docet mulierem non posse habere plures viros, esseque adulteram, si viuente priore marito, alteri nupsierit: ad Rom. 7. & 1. ad Cor. 7. Atqui in ratione coniugij pares sunt in noua lege vir & mulier, vt idem Apostolus docet 1. ad Cor. 7. v. 3. cum ait, *Vxori vir debitum reddat, & vxor viro. Et, Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir: similiter vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Ergo vir non potest etiam simul habere plures vxores.

Probatur Quarto: Ex Cõc. Trid. sess. 24. can. 2. *Trident. Si quis dixerit, licere Christianis habere simul plures vxores, & hoc nulla lege diuina esse prohibitum, anathema sit.* Vide plura apud Gratianu 24. q. 3. & Cap. *Gaudemus*, de Diuortijs.

18 Nec per Ecclesiam, nec legem Civilem permitti potest hæc Polygamia.

Ex dictis sequitur Primò: Ecclesiam super hæc Polygamia nullo modo posse dispensare, cum iure naturali & diuino sit prohibita. Secundò patet grauiter errasse Valentinianum seniore, qui primus inter Christianos Polygamiam inducere conatus est, eamque lege lata fanciuit, vt docet Socrates lib. 4. cap. 27. vel 31. Vide Couarruiam.

DVBIUM VII.

Virum ante Christum concessa fuerit plarium vxorum Polygamia?

19 Euthymius negat.

Euthymius in c. 8. Ioannis negat: vnde existimat Patriarchas nõ habuisse plures vxores, sed vnã dumtaxat legitimam, reliquas autem omnes fuisse concubinas. Quod probat: quia sic eas Scriptura passim appellat. Et confirmat Ioannis 8. vbi dicunt Iudæi, Nos ex fornicatione non sumus, id est, vt ipse interpretatur, non sumus ex Agar concubina, sed ex Sara, legitima vxore. Alij dicunt eam concessam fuisse Iudæis tantum; vt Scotus dist. 33. art. 2. Alij omnibus posteris Abraham; vt Sotus. Alij omnibus absolutè; vt multi recentiores.

Scotus. Sotus. Recentiores.

20 Patriarchæ habuerunt plures legitimas vxores.

Duo genera vxorum apud Iudæos.

21 Hæc Polygamia olim à Deo permilla.

Soluuntur obiectioes.

Dico Primò: Certissimè est, Patriarchas olim habuisse plures legitimas vxores. Est communis sententia Doctorum, & Patrũ. Probatur Primò: Quia si non fuissent legitime, vixissent ipsi in perpetuo adulterio; quod nefas est de viris sanctissimis vel suspicari. Secundò, Quia Scriptura semper vocat Liam & Rachelem vxores Iacob, nunquam verò concubinas: ergo saltem duas veras vxores habuit. Tertio, Quia Scriptura eas, quas aliquando vocat concubinas, alibi vocat vxores: ergo erant legitime vxores. Antecedens patet Gen. 25. vbi Agar & Cetura vocantur concubinae: eodem tamen capite Cetura vocatur vxor. Et cap. 16. Agar similiter vxor vocatur. Iudicum 19. vxor vnica & legitima cuiusdã Leuita, nunc vocatur vxor, nunc concubina. Causa huius diuersæ appellationis erat, quòd apud Iudæos essent duo genera vxorum; vt colligitur Gen. 25. Quædam enim ducebantur non solum ad suscipiendam prolem, sed etiam ad gubernandam familiam, vt essent tanquam Domina in familia. Hæc proprie dicebantur vxores & matres familiae: harum soli filij succedebant in hæreditatem. Aliæ ducebantur solum prolis causã: hæ dicebantur concubinae: non gubernabant familiam, earumque liberi non succedebant in hæreditatem, sed tantum accipiebant aliqua munera. Idem mos fuit apud Ethnicos, vt colligitur ex Gellio lib. 18. Noctium Atticarum cap. 6.

Dico Secundò: Hanc Polygamiam illis fuisse permissam diuina dispensatione. Ita expressè Innocentius III. Cap. Gaudemus, de Diuortijs, vbi ait, Sine diuina dispensatione nunquam licitum fuisse habere simul plures vxores: quem sequuntur Doctores Scholastici & Canonistæ. Insinuat Chrysostr. homil. 56. in Genes. vbi dicit consuetudinem Polygamie prauam fuisse, ideoque à Christo esse abolitam: Patribus tamen fuisse licitam, quòd à Deo illis esset permissa. Ratio est: quia cum sit contra ius naturæ, saltem secundarium, nemo potuit in eo dispensare, nisi auctor & institutor naturæ.

Dices Primò: Dispensatio seu concessio Dei non tollit incommoda, quæ Polygamiam naturaliter sequuntur, ob quæ ipsa est contra ius naturæ: ergo posita quauis dispensatione adhuc manebit contra ius naturæ.

Respondeo, Etsi dispensatio non tollat incommoda illa, quæ naturaliter sequuntur; tamen facit ne ob illa incommoda Matrimonium cum secunda vel tertia vxore sit irritum. Sicut in principio mundi dispensauit Deus, vt Matrimonium constaret inter fratrem & sororem; tamen hæc dispensatio non sustulit primum gradum, qui iure naturæ aliàs matrimonium irritum redderet. Sunt enim quædam, quæ secundum se & solitariè considerata, talia sunt vt ob illa matrimonium irritum censeretur si contrahatur, nisi is qui est institutor & auctor naturæ & Matrimonij, sua auctoritate concedat esse ratum: posita autem hæc concessione non est ampliùs contra ius naturæ, aut rectam rationem, plures vxores ducere: nam incommoda quæ ex Polygamia sequuntur, bono copiosæ prolis compensari possunt.

Dices Secundò: Si incommoda Polygamie poterant compensari copiosa sobole: ergo Matrimonium secundum non debebat irritum censeretur propter illa, ac proinde non opus erat dispensatione diuina.

Respondeo Negando Consequentiam: Quia non est cuiusuis, quouis modo multam sobolem procurare, sed solum modo sibi proportionato; nempe Vnus vir per vnã vxorem; nec amor posteritatis naturalis ad aliud inclinatur: quare opus est dispensatione diuina, vt alio modo, scilicet per plures vxores, quare possit posteritatem. Sicut, etsi Matrimonium Religiosa professæ esset necessarium ad pacem regni, & illud incommodum, quod ipsa pateretur, dum ab illa sancta quiete abstraheretur, abundè regni bono compensaretur, tamen opus esset dispensatione, vt sit validum, vel licitum.

Dices Tertio: Ergo saltem statim post Diluuium Polygamia sine dispensatione fuit licita, quia tunc erat necessaria ad generis humani propagationem, quam illi tunc procurare tenebantur; alioquin nimis lentè propagatum fuisset ob vitæ breuitatem & corporum imbecillitatem.

Respondeo, Non esse improbable pro eo tempore dispensationem non fuisse necessariam. Contrarium tamen est probabilius, & ferè communis sententia: quia non pertinebat ad homines illius sæculi curare vt celerius propagaretur genus humanum, quàm modo consentaneo & singulis proportionato commodè fieri posset. Sed hoc ad diuinam prouidentiam pertinebat, quæ naturam instituit, & gubernat, qui ante diluuium, cum homines diutissimè viuerent, essentque valetudine firmissima, non permisit Polygamiam; sed post Diluuium ob vitæ breuitatem, & imbecillitatem corporis muliebris meritò id cõcessit. Vnus enim ante Diluuium tot poterat habere liberos ex vna vxore, quot octo vel nouem viri ex duabus vel tribus.

Dico Tertio: Hæc dispensatio non ad solos Iudæos, sed etiam ad Gentiles videtur pertinuisse. Probatur Primò: Nam Esau plures vxores habuit, vt patet Genes. 26. & 28. nec tamen idcirco à Scriptura reprehenditur. Et Ismaëlita vsque in hodiernum diem, tanquã à maioribus acceptum seruant hunc morem. Secundò: quia D. August. lib. 16. de Ciuit. cap. 38. ait, Eo tempore, quo Iacob accepit plures vxores, nulla lex, habere plures vxores multiplicandæ posteritatis causã, prohibebatur: ergo erat tunc generalis permissio. Et lib. 22. contra Faustũ

cap. 47.

Quid hæc operetur diuina dispensatio.

Post Diluuium fuit necessaria hæc dispensatio ad hanc Polygamiam.

22 Non solis Iudæis hæc dispensatio concessa, sed etiam Gentilibus.

cap. 47. ait, *Morem ducendi plures uxores, receptum fuisse in illis terris, ubi Iacob peregrinabatur, nec vlla lege tunc id fuisse prohibitum*: atqui Iacob tunc erat apud Gentiles, nempe apud Laban idololatram in Mesopotamia. Vnde cessat quæstio, quã quidã ponunt, *An singulis facta sit hæc dispensatio?* Satis enim constat communiter factam fuisse generali quadam concessione, & diuina inspiratione inuatum primis Patribus post Diluuium; & fortassis soli Noë, à quo posterius intellexerunt id esse licitum; & ab horum exemplo alij idem licitum esse iudicatum & frequentatum.

Dices Apost. 1. ad Corinth. 7. v. 4. ait, *Virum non habere potestatem sui corporis, sed mulierem*: ergo, si mulier non consentiebat, non poterat vir alteri mulieri potestatem sui corporis, per nouum Matrimonium tradere.

Respondeo Primò: Et si mulier habeat potestatem in corpus mariti, Deus tamen habet maiorem: vnde quamuis ipsa nõ consentiat in Polygamiam, sufficit Deum consentire.

Respondeo Secundò: Apostolum ibi non agere de potestate ducendi alteram, sed negandi debitum; scilicet, virum non ita habere sui corporis potestatem, vt uxori debitum negare possit.

Petes: Quando cessauit hæc dispensatio? Respondeo: Certum est sublatam fuisse per totum mundum Polygamiam, quando Dominus Matrimonium ad primæam institutionem reuocauit. Vnde Gentiles, si conuertantur, tenentur posteriorem dimittere, & solam primam retinere; eò quòd cum ceteris non fuerit verum coniugium: vt expressè docet Innocentius III. Cap. Gaudemus de Diuortijs.

CAPVT II.

De Matrimonio generatim considerato, vt est Sacramentum.

DVBIVM I.

Virum Matrimonium inter fideles tempore legis Evangelicæ sit Sacramentum gratiam conferens?

Hæretici huius seculi pænè omnes negant esse Sacramentum, putantes esse solum contractum Politicum, nec habere gratiæ promissionem. Dico *Pænè omnes*, quia Zuinglius dicitur docuisse Matrimonium esse pulcherrimum Sacramentum. Inter Catholicos solus Durandus cum paucis Canonistis videtur dubitasse. Nam dist. 26. qu. 3. docet Matrimonium non esse vniuocè Sacramentum cum cæteris, nec gratiam conferre.

Respondeo: Fide tenendum est Matrimonium inter fideles in noua Lege esse propriè Sacramentum gratiam conferens. Definitur in Concilio Trident. sess. 24. can. 1. Notandum est: Et si hæc veritas non possit ex Scripturis probari, non tamen idcirco posse vllò modo de illa ambigi; cum multa alia credere firmiter teneamur, quæ ex Scripturis non probantur: inter quæ est illud fundamentum omnium quæ ex Scripturis credimus, nempe, *quam sit vera Scriptura, & quæ eius vera interpretatio*; hoc enim sola traditione credimus. Sufficere enim Christiano debet Eccle-

siæ Catholicæ traditio, quæ est columna & firmamentum veritatis, 1. ad Timoth. 3. Nihilominus vtrumq; ex varijs Scripturæ locis suaderi: potest nos tria adducemus.

Primus locus est ad Ephes. 5. v. 31. vbi Apost. ait: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam & adhærebit uxori suæ. & erunt duo in carne vna. Sacramentum hoc magnum est. ego autè dico in Christo & in Ecclesia.* Sensus est, nempe: *Quòd homo relinquat patrem & matrem, vt uxori adhæreat, est magnum Sacramentum seu Mysterium; quòd ego in Christo & Ecclesia interpretor, quia coniugium Christi & Ecclesiæ significat.* Nunc subsumo: Atqui coniugium Christi cum Ecclesia est per gratiam & charitatem: ergo necessarium est, vt Matrimonium coniunctam habeat gratiæ sanctificationem; alioqui non poterit aptè Christi & Ecclesiæ connubium representare. Vide Adamum Sasbout in explicatione huius loci.

Ex hoc testimonio Apostoli duo colligimus. Primum est, Matrimonium Christianorum esse magnum Sacramentum seu Mysterium, quia Christi & Ecclesiæ connubium significat. Vnde euidenter sequitur, Matrimonium à Deo esse institutum in signum coniunctionis Christi & Ecclesiæ: non enim naturaliter id significare potest, cum illa cõiunctio sit omnino supernaturalis, sicut etiã Verbi incarnatio, per quam extitit Christus.

Dices: Apostolus Matrimonium non vocat Mysterium, sed Christi & Ecclesiæ coniunctionem vocat Mysterium: ac proinde ratio Mysterij non est tribuenda Matrimonio, sed vniõni Christi & Ecclesiæ. Quòd Confirmatur Primò: quia nullum est supernaturale Mysterium, quòd vir & femina coniungantur, cum ratio naturalis hoc dicat. Confirmatur Secundò: quia Apostolus aperte dicit, *Sacramentum hoc magnum est in Christo & in Ecclesia.* Confirmatur Tertiò: D. Augustinus lib. 1. de Nuptijs & concupiscentia cap. 21. dicit *Magnum Sacramentum in Christo & Ecclesia constituitur: in viro autem & uxore esse minimum Sacramentum.* Et Anselmus in hunc locum: *Ne quis istam magnitudinem in singulis hominibus uxorem habentibus intellexeret, addit Apostolus; Ego autem dico in Christo & Ecclesia, id est, ego allegoricè interpretor hæc verba Genesios de coniugio Christi & Ecclesiæ.*

Respondeo: Certissimum est Apostolum rationem Mysterij tribuere Matrimonio, non autem vniõni Christi & Ecclesiæ. Probatur Primò: Cum enim dicit, *Sacramentum hoc magnum est*, pronomen (*hoc*) debet referri ad id quòd proximè præcessit; nam demonstrat id, de quo agebatur: atqui proximè præcessit, *Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne vna*: ergo vult dicere, *Hoc videlicet quòd relinquet homo patrem & matrem &c. vt adhæreat uxori suæ, esse magnum Mysterium.* Secundò: quia Apostolus non dicit *hoc magnum Sacramentum esse in Christo & Ecclesia*, quasi illis insit tanquam subiecto, sed esse in *Christum & Ecclesiam*, vt Greca expressè habet: nempe quia *hoc Mysterium tendit in Christum & Ecclesiam* veluti in terminum; sicut signum respicit signatum: ergo ratio Mysterij seu Sacramenti inest Matrimonio tanquam subiecto, & respicit Christi Ecclesiæque coniunctionem, tanquam terminum sacræ significationis. Tertiò: Quia Apostolus hortatur coniuges ad mutuam dilectionem ex eo, quòd ipsorum Matrimonium

magnum

Hæc dispensatio generatim facta.

Hæc dispensatio per Christum omnino est reuocata.

Negant nostri hæretici.

Dubitat Durandus.

Est de fide.

25
1. Probat ex Scripturis.

Ad Eph. 5.

Hinc colligetur Matrimonium esse Sacramentum.

Obiectio, quòd ratio Mysterij nõ tribuitur matrimonio, sed cõiunctioni Christi & Ecclesiæ.

Expeditur mens Apostoli ad Eph. 5.